
همه‌گیرشناسی کاربردی

دکتر حسین ملک‌افضلی، دکتر کیومرث ناصری

اساتید دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران

www.ketab.ir

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

: ملکاافضلی، حسین، ۱۳۱۸ -
: همه گیرشناسی کاربردی / حسین ملکاافضلی، کیومرث ناصری.
: تهران : رویان پژوه، ۱۳۹۲.
: ۴۰۰ص: مصور، جدول، نمودار.
: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۰۸-۰۸-۶
: فیپا
: همه گیرشناسی
: همه گیرشناسی- روش شناسی
: ناصری، کیومرث، ۱۳۲۲-
: ۱۳۹۲ م/۷۴۸ RA۶۵۱
: ۶۱۴/۴
: ۲۲۲۵۷۲۴

همه گیر شناسی کاربردی

تالیف و ترجمه: دکتر حسین ملکاافضلی، دکتر کیومرث ناصری

ناشر: رویان پژوه
نوبت چاپ: اول - ۹۲
مدیر تولید: اکرم هاشمی
طراح جلد: مجتبی صادق پور
چاپ و صحافی: نقش نیاز
قطع و تعداد صفحات: وزیری - ۴۰۰
شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه
بها: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ISBN: 978-600-7108-08-6

دفتر نشر و نمایشگاه دائمی: تهران، خیابان انقلاب، روبروی دبیرخانه دانشگاه تهران، ساختمان امیرکبیر، طبقه سوم
تلفن: ۶۶۴۸۶۳۷۳ - ۶۶۹۷۰۷۴۰

www.RPpub.ir

فهرست

۱۳	پیش‌گفتار
۱۵	فصل ۱: آشنایی با سلامت و بیماری از دیدگاه همه‌گیرشناسی
۱۵	پزشکی اجتماعی و همه‌گیرشناسی
۱۷	تعریف همه‌گیرشناسی
۱۸	نیاز به میزان‌ها
۲۰	سلامت و بیماری
۲۱	سیر طبیعی بیماری
۲۱	مرحله آمادگی
۲۲	مرحله قبل از بروز علامت بیماری
۲۲	مرحله بالینی بیماری
۲۴	مرحله ناتوانی
۲۵	سطوح پیشگیری
۲۶	پیشگیری سطح اول (اولیه)
۲۷	پیشگیری سطح دوم (ثانوی)
۲۷	پیشگیری سطح سوم (سومین)
۲۹	کاربرد پیشگیری در ارتباط با سیر طبیعی: سکنه مغزی
۳۳	خلاصه
۳۳	سوالات
۳۷	فصل ۲: مفاهیم و مدل‌های همه‌گیرشناسی
۳۷	دامنه همه‌گیرشناسی
۳۸	تغییرات شدت بیماری
۴۱	عفونت‌های ناپیدا و مبارزه با بیماری
۴۱	عفونت‌های ناپیدا و آمار بیماری
۴۲	مدل‌های بیماری: چند علتی
۴۴	عوامل میزبان (داخلی)
۴۶	عوامل محیطی (خارجی)
۴۹	ارتباط عوامل با یکدیگر (مدل‌های بوم‌شناختی)
۵۷	رابطه همه‌گیرشناختی بین بیماری‌های عفونی و مزمن

۵۷	مفاهیم بوم‌شناختی و مبارزه با بیماری‌ها
۵۹	خلاصه
۵۹	سؤالات
۶۱	فصل ۳: همه‌گیرشناسی توصیفی: شخص
۶۱	سن
۶۴	جنس
۶۷	گروه قومی و رنگ پوست
۷۰	طبقه اجتماعی
۷۴	شغل
۷۶	وضعیت تاهل
۷۹	سایر متغیرهای خانواده
۷۹	بعد خانوار
۷۹	رتبه تولد
۸۰	سن ازدواج
۸۰	از دست دادن والدین
۸۰	خلاصه
۸۲	سؤالات
۸۳	فصل ۴: همه‌گیرشناسی توصیفی: مکان و زمان
۸۳	مکان
۸۳	مرزهای طبیعی
۸۶	تقسیم‌بندی‌های سیاسی
۸۷	ترسیم عوامل محیطی
۸۹	اختلاف‌های بین شهر و روستا
۹۳	مقایسه‌های بین‌المللی
۹۴	مطالعه مهاجرین
۹۵	زمان
۹۶	روند دیرپا
۱۰۱	تغییرات دورمای
۱۰۲	خوشه در زمان و مکان
۱۰۴	خلاصه
۱۰۵	ضمیمه ۱-۴
۱۰۵	تحلیل همگروهی مرگ
۱۱۱	سؤالات
۱۱۵	فصل ۵: جستجوی روابط علیتی: مطالعات مشاهده‌ای
۱۱۶	مطالعات مشاهده‌ای در برابر مطالعات تجربی
۱۱۷	تجارب طبیعی

۱۱۸	مفهوم علیت و مراحل اثبات روابط علیتی
۱۲۰	رابطه مصنوعی (جعلی)
۱۲۱	رابطه غیر مستقیم
۱۲۳	رابطه علیتی
۱۲۵	ضوابط دیگری که برای قضاوت در علیتی بودن یک رابطه مورد استفاده قرار می‌گیرند
۱۲۶	هم‌خوانی با اطلاعات موجود
۱۲۷	کاربرد ضوابط فوق در مورد یک بیماری معین: مصرف سیگار و سرطان ریه
۱۳۳	خلاصه
۱۳۴	سوالات
۱۳۵	فصل ۶: کارآزمایی‌های مربوط به پیشگیری و درمان: مطالعات تجربی
۱۳۶	اصول اجرایی کارآزمایی‌ها
۱۳۶	مشور
۱۳۷	جمعیت‌های مرجع و آمایشی
۱۳۸	تخصیص افراد
۱۳۹	تحلیل رفتن افراد در طول مطالعه
۱۴۰	جلوگیری از تورش
۱۴۱	نمونه‌هایی از کارآزمایی‌ها موفق
۱۴۳	مطالعات جامع‌های
۱۴۵	ملاحظات اخلاقی در گردآوری اطلاعات تجربی
۱۴۸	خلاصه
۱۴۸	سوالات
۱۵۱	فصل ۷: اندازه‌های ابتلا و میرایی
۱۵۱	میزان‌های بروز و شیوع
۱۵۳	شیوع لحظه‌ای در برابر شیوع دوره‌ای
۱۵۴	بروز: مشخصات دیگر
۱۵۷	موارد استفاده از بروز و شیوع
۱۵۸	میزان‌های خام، اختصاصی و تطبیق شده
۱۵۹	میزان‌های خام
۱۵۹	میزان‌های اختصاصی
۱۶۰	میزان‌های تطبیق شده
۱۶۱	منابع مهم خطا، دراندازه‌گیری بیماری‌ها
۱۶۲	استفاده از نمونه‌های غیر تصادفی از جمعیت مورد نظر
۱۶۳	عدم شرکت قسمتی از جمعیت مورد نظر
۱۶۵	تغییرهای مربوط به انجام و ثبت مشاهدات
۱۶۶	تغییرهای مربوط به درک از بیماری و رفتار در مقابل بیماری
۱۶۷	تغییرهای مربوط به در دسترس بودن منابع درمان
۱۶۷	خلاصه
۱۶۸	ضمیمه ۱-۷
۱۶۸	تطبیق میزان‌ها

۱۶۸	نیاز به میزان‌های تطبیق شده
۱۶۹	تطبیق مستقیم میزان‌ها
۱۷۰	تطبیق غیر مستقیم میزان‌ها
۱۷۴	خلاصه
۱۷۴	سوالات
۱۷۹	منابع
۱۸۱	فصل ۸: منابع اطلاعات در سلامت اجتماعی
۱۸۱	سرشماری
۱۸۲	آمار حیاتی
۱۸۵	گواهی فوت (مرگ)
۱۹۱	گواهی تولد زنده
۱۹۱	گواهی مرگ جنینی
۱۹۱	زیچ حیاتی
۱۹۲	اطلاعات مربوط به ابتلاء (بیماری‌ها)
۱۹۴	سایر آمارهای ثبتی در رابطه با ابتلاء
۱۹۶	پیمایش‌های مربوط به ابتلاء
۱۹۷	سوابق بهداشتی متصل
۱۹۸	خلاصه
۱۹۹	سوالات
۲۰۰	منابع
۲۰۱	فصل ۹: پاره‌ای از شاخص‌های بهداشتی جامعه
۲۰۳	شاخص‌های اختصاصی - علتی
۲۰۳	میزان میراثی
۲۰۳	نسبت میراثی
۲۰۴	مرگ نوزادان، شیرخواران و کودکان
۲۰۵	مقایسه‌های بین‌المللی
۲۰۶	مرگ جنینی و قبل از تولد
۲۰۸	مرگ مادران
۲۱۱	امید زندگی
۲۱۳	اندازه‌گیری ناتوانی
۲۱۴	سایر اطلاعات مربوط به سلامت
۲۱۵	شاخص خلاصه شده بهداشت
۲۱۶	خلاصه
۲۱۷	ضمیمه ۱-۹
۲۱۷	محاسبه امید زندگی
۲۲۱	سوالات

۲۲۳	منابع.....
۲۲۵	فصل ۱۰: حرکات جمعیت و بهداشت.....
۲۲۵	عوامل موثر در حرکات جمعیت.....
۲۲۵	باروری.....
۲۲۶	میزان تولد اختصاصی - سنی:.....
۲۲۶	میزان تولد اختصاصی نوبت زایمانی:.....
۲۲۷	مهاجرت.....
۲۲۸	هرم جمعیت: ترکیب سنی و جنسی جمعیت.....
۲۳۰	جمعیت جهان.....
۲۳۲	مراحل توسعه جمعیت.....
۲۳۵	روند تغییرات جمعیت در ایران.....
۲۳۷	اثرات تغییرات جمعیت بر سلامت جامعه.....
۲۳۷	پیش بینی جمعیت ایران.....
۲۴۰	خلاصه.....
۲۴۱	سوالات.....
۲۴۱	منابع.....
۲۴۳	فصل ۱۱: غربالگری در کشف بیماری و حفظ سلامت.....
۲۴۵	تعریف غربالگری.....
۲۴۶	تعیین مقادیر طبیعی.....
۲۴۷	ضوابط ارزشیابی آزمایشهای غربالی.....
۲۴۸	اعتبار.....
۲۵۳	پایایی (اطمینان).....
۲۵۳	بازده.....
۲۵۶	اصول زیربنایی برنامه های غربالگری.....
۲۶۲	موقعیت فعلی غربالگری برای بیماری های خاص.....
۲۶۲	سرطان دهانه رحم.....
۲۶۳	سرطان پستان.....
۲۶۴	پر فشاری خون.....
۲۶۵	مروری بر برنامه های جاری غربالگری.....
۲۶۷	خلاصه.....
۲۶۷	سوالات.....
۲۶۹	منابع.....
۲۷۱	فصل ۱۲: جنبه های اپیدمیولوژیک بیماری های عفونی.....
۲۷۱	رابطه میزان - انگل.....
۲۷۱	عوامل بیماری های عفونی.....
۲۷۳	مخزن ها.....
۲۷۶	ساختارهای انتقال عفونت.....

۲۷۸	انواع همه‌گیری‌ها: همه‌گیری‌های تک منبعی در مقابل همه‌گیری‌های پیشرونده
۲۸۳	بعضی جنبه‌های انتقال شخص به شخص بیماری‌ها
۲۸۳	فاصلهٔ نسلی
۲۸۴	مصونیت گروهی
۲۸۶	میزان حملهٔ ثانوی
۲۸۷	خلاصه‌ای از بررسی یک همه‌گیری
۲۸۷	تحلیل‌های اولیه
۲۸۸	بررسی‌ها و تحلیل بیشتر
۲۸۹	گزارش بررسی
۲۸۹	مفاهیم اصلی که زیربنای کنترل بیماری‌های عفونی را تشکیل می‌دهد
۲۸۹	روش‌های اختصاصی کنترل
۲۹۲	مراقبت از بیماری
۲۹۲	ریشه‌کنی بیماری
۲۹۴	وضع فعلی بیماری‌های عفونی در ایران
۲۹۴	مالاریا
۲۹۶	سرخک
۲۹۷	سرخجه
۲۹۸	فلج اطفال
۲۹۹	هاری
۳۰۰	سالم
۳۰۲	لیشمانیوز احشائی (کالآزار)
۳۰۵	تب خونریزی دهنده کریمه کنگو و سایر تب‌های خونریزی دهنده ویروسی
۳۰۷	آنفلوآنزا
۳۰۸	ویا
۳۱۰	ایدز
۳۱۲	عفونت‌های آمیزی
۳۱۴	هیپاتیت B
۳۱۶	هیپاتیت C
۳۱۷	مسمومیت غذایی
۳۱۹	عفونت‌های بیمارستانی
۳۲۱	سل
۳۲۴	خلاصه
۳۲۵	سوالات
۳۲۹	منابع
۳۳۳	فصل ۱۳: روش‌های مطالعهٔ بیماری‌های مزمن
۳۳۳	اهمیت بیماری‌های مزمن
۳۳۵	مشکلات موجود در بررسی سبب شناسی بیماری‌های مزمن
۳۳۶	نبودن یک عامل بیماری‌زای شناخته شده
۳۳۶	چندگونگی عوامل سبب شناسی
۳۳۶	دورهٔ پنهان طولانی

۳۳۷	 شروع نامعین
۳۳۷	 تأثیر افتراقی عوامل بر بروز و دوره بیماری
۳۳۸	 برخورد های تحلیلی سبب شناسی بیماری های مزمن
۳۴۰	 مطالعه گذشته نگر
۳۴۰	 انتخاب بیماران و شاهدان
۳۴۱	 تحلیل نتایج
۳۴۲	 مزایای مطالعه گذشته نگر
۳۴۵	 معایب مطالعه گذشته نگر
۳۴۷	 مطالعه آینده نگر
۳۴۷	 انتخاب گروه تحت مطالعه یا همگروه
۳۴۷	 تجزیه و تحلیل نتایج اندازه های خطر اضافی
۳۴۹	 مزایای مطالعات آینده نگر
۳۴۹	 معایب مطالعه آینده نگر
۳۵۰	 مطالعات تاریخی آینده نگر
۳۵۲	 انتخاب روش های مطالعه
۳۵۳	 پیش آگهی (زنده ماندن) در بیماری های مزمن
۳۵۶	 خلاصه:
۳۵۷	 ضمیمه ۱-۱۳
۳۵۷	 جدول طول عمر همگروه (مطالعات مربوط به محاسبه زنده ماندن)
۳۶۰	 سوالات
۳۶۴	 منابع
۳۶۷	 پاسخ سوالات
۳۸۹	 واژه نامه انگلیسی به فارسی
۳۹۵	 واژه نامه فارسی به انگلیسی

پیش‌گفتار

کتاب "همه‌گیرشناسی کاربردی" در حقیقت بازنویستی از کتاب "اصول اپیدمیولوژی" مازنر و بان می‌باشد که چاپ اول آن در سال ۱۳۶۳ توسط گردآورندگان این مجموعه ترجمه و توسط مرکز نشر دانشگاهی منتشر گردید.

این کتاب که اولین کتاب درسی همه‌گیرشناسی (اپیدمیولوژی) در زبان فارسی به حساب می‌آید با استقبال فراوان روبرو شد و به عنوان کتاب برتر سال نیز برگزیده شد. یکی از دلایل استقبال دانشجویان و مدرسین از این کتاب، سوالات آموزنده همراه با پاسخ در انتهای هر فصل بود که خواننده را وادار به تعمق و درک بهتر مطالب می‌نمود.

تقاضای مکرر دانشجویان برای چاپ مجدد کتاب، مترجمان را بر آن داشت که ضمن حفظ چهارچوب کتاب اصلی در صورت امکان تغییراتی در آن بوجود آورند که هم با پیشرفتهای دانش همه‌گیرشناسی در سالهای اخیر متناسب باشد و هم نمونه‌ها و مثالهای آن تا حد ممکن از کشور عزیزمان ایران باشد. به این منظور کتاب ترجمه شده قبلی با اصلاحات زیر بازنویسی شده است.

۱- استفاده از واژگان "همه‌گیرشناسی" و "اپیدمیولوژی". زیرا هر دو واژه در فرهنگستان زبان جمهوری اسلامی مورد قبول است.

۲- اضافه شدن روشهای جدید مطالعات همه‌گیرشناسی که متناسب با سطح این کتاب به عنوان "همه‌گیرشناسی کاربردی" باشد.

۳- جایگزین کردن اطلاعات و آمار کشور ایران به جای ایالات متحده آمریکا به جز مواردی که مثال بیان شده صرفاً جنبه آموزشی دارد و نه جنبه اطلاع رسانی و یا اطلاعات مشابه ایرانی در آن زمینه وجود ندارد.

۴- تغییرات عمده در بخش‌های جمعیت‌شناسی و بیماری‌های واگیر متناسب با شرایط و برنامه کنترل این بیماری‌ها در ایران.

در فرایند آماده شدن این کتاب از دوستان و همکاران زیر که ما را یاری کرده‌اند صمیمانه تشکر می‌شود.

۱- جناب آقای دکتر گویا و همکاران محترم‌شان، آقایان دکتر زهرایی، دکتر سروش، دکتر صداقت، دکتر رئیسی، دکتر نبوی، دکتر معصومی اصل، دکتر شیرزادی، دکتر نصر دادرش و خانم‌ها دکتر ناصحی، دکتر کمالی و اعظم صبوری به خاطر تدوین مطالب مربوط به بیماری‌های واگیر کشور.

- ۲- جناب آقای دکتر خسروی از مرکز گسترش شبکه بهداشت و درمان کشور برای در اختیار گذاردن آخرین اطلاعات مربوط به زیج حیاتی.
 - ۳- سرکار خانم ربیعی از مرکز آمار ایران به خاطر در اختیار گذاردن آخرین اطلاعات سرشماری کشور.
 - ۴- همکار محترم جناب آقای دکتر محبعلی برای تدوین مطالب مربوط به لیسمانیوز احشایی
 - ۵- جناب آقای دکتر یکانی‌نژاد از گروه آمار و اپیدمیولوژی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران برای آماده کردن نمودارهای جدید و بازخوانی و تصحیح کتاب.
 - ۶- جناب آقای امامی‌زاده مسئول انتشارات "رویان پژوه" که همکاری صمیمانه در چاپ و نشر کتاب می‌ذول داشته‌اند.
- امید اینکه این مجموعه بتواند مفاهیم اصلی و کاربردی این دانش را در اختیار دانشجویان همه رشته‌های علوم پزشکی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد قرار دهد.

شهریور ۱۳۹۲

دکتر حسین ملک افضلی - دکتر کیومرث ناصری

گروه آمار و اپیدمیولوژی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران